

Vergadering Afnemersraad MiDaS
Vrijdag 10 april 2015 9.30-11.30 uur
Locatie: CBS, Den Haag

Aanwezig:

Paul de Graaf (O&BI Rotterdam)
Dirk Jan Griffioen (RIVM)
Michiel van den Hauten (Min. SZW)
Bas van der Klaauw (VU)
Jan van der Linden (Panteia)
Ineke Stoop (SCP, voorzitter)
Bob van Waveren (Regioplan)

Ruben Dood (hoofd Centrum voor Beleidsstatistiek)
Ruurd Schoonhoven (Relatiebeheerder MiDaS, secretaris)

Bij agendapunt 2:

Huib van de Stadt (hoofddirecteur Sociaaleconomische en Ruimtelijke Statistieken CBS)
Ineke Bottelberghs (relatiebeheerder Midas en projectleider mbt dit onderwerp)

Verhinderd:

Marike Knoef (Netspar)
Ilonca Vaartjes (UMC Utrecht, Julius Centrum)
Bas ter Weel (CPB)

Agenda:

1. Opening, vaststellen agenda
2. Statistische beveiliging in brede zin
3. Overige mededelingen
4. Actiepunten vorige vergadering
5. Rondvraag en sluiting

1. Opening en vaststellen agenda

Verslag van de vergadering van 22 oktober 2014 is reeds per mail becommentarieerd en op website geplaatst. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. Statistische beveiliging in brede zin

Het CBS is bezig de voorwaarden en procedures rond beveiliging van de vertrouwelijke microdata opnieuw tegen het licht te houden. Aanleiding daartoe zijn onder andere diverse praktische zaken zoals het overgaan van steeds meer gebruikers naar een flexibele werkomgeving en de problemen met continuïteit van de vingerafdruklezers en bijbehorende software. Wat dit laatste betreft lijkt inmiddels onvermijdelijk dat hiervoor een alternatief gevonden moet worden. Ook de regelmatig terugkerende vragen omtrent de outputcontroles worden in de overwegingen meegenomen. Bij het eventueel aanpassen van de procedures wil het CBS graag zoveel mogelijk aansluiten bij de behoeften, werkprocessen etc van de afnemers maar het dient daarbij uiteraard de vertrouwelijkheid van de data en de daarvoor bestaande wettelijke kaders te respecteren.

Voor dit agendapunt is voorafgaand aan de vergadering aan de leden van de raad een korte notitie met een aantal vragen toegezonden (bijlage).

Een inventarisatie bij de leden van de raad leert dat een aantal aandachtspunten bij diverse leden leeft:

- Outputcontroles: in praktische zin zoals doorlooptijden en kosten; in inhoudelijke zin: het blijkt nog steeds voor veel onderzoekers moeilijk zich de outputrichtlijnen zo eigen te maken dat zij goed in staat zijn die toe te passen. Momenteel wordt omstreeks 10% van de outputs tegengehouden, en nog eens 10% pas vrijgegeven na aanpassingen. De richtlijnen kunnen niet voorkomen dat er sprake blijft van een grijs gebied, waardoor soms lange discussies ontstaan die het onderzoek vertragen.

- De eis van outputcontroles bemoeilijkt sterk het bespreken van tussenresultaten met een begeleider van het onderzoek. Dit is deels te ondervangend door de laatste als 'meekijker' te laten registreren (kosteloos, met geheimhoudingsverklaring) maar het blijft lastig als het gaat om een grotere groep collega's met wie overleg gewenst is, om een leescommissie of om een begeleider op afstand (bijvoorbeeld in het buitenland).
- Achtergrond van de eis dat een RA pc geplaatst moet zijn in een afsluitbare ruimte is bij velen niet duidelijk. Wel is duidelijk dat voorkomen moet worden dat niet-geregistreerde onderzoekers onbedoeld zicht hebben op vertrouwelijke gegevens op het beeldscherm.
- Het feit dat de RA pc niet voor andere doeleinden gebruikt mag worden bijvoorbeeld tijdens wat langer durende rekenexercities wordt als beperkend ervaren; toch is dit nodig omdat in de praktijk gebleken is dat bijvoorbeeld internetgebruik kan leiden tot import van malware waardoor de RA software vastloopt. Het probleem is te ondervangen een reguliere pc of laptop naast de RA pc te plaatsen, waartegen geen bezwaar bestaat.
- Zaken die eenmalig moeten gebeuren (CCS machtiging voor instelling) zijn niet bezwaarlijk, wel de punten die steeds terugkeren, zoals de aanvraag voor de projecttoestemming. Verzoek aan CBS om hier de doorlooptijden goed te bewaken, of zelfs voor dit soort punten op een andere manier verlichting te zoeken.
- Het tijdens RA gebruik regelmatig moeten uitvoeren van vingerafdruk controle wordt als storend ervaren.
- Het CBS (of deels ook de onderzoeksinstelling zelf) zou beter aan de onderzoekers moeten uitleggen wat nut en noodzaak is van de verschillende maatregelen, om meer begrip en draagvlak te creëren voor de verschillende maatregelen.

Ruben Dood licht toe dat veiligheid rond het onderzoek op microdata momenteel wordt gegarandeerd door het totaal van een aantal maatregelen. Bestaande maatregelen kunnen mogelijk verlicht worden of vervangen door andere, maar de veiligheid als geheel moet gegarandeerd blijven. Het CBS is momenteel bezig een longlist van mogelijke maatregelen en alternatieven op te stellen op het gebied van onder andere inlogprocedures, gebruikersauthenticatie, plaatsing van de pc, en omgang met outputcontroles. Hierover zijn overigens nog geen besluiten genomen. Verschillende opties worden in de vergadering doorgesproken, en vanuit de raad worden nog enkele aanvullende suggesties gedaan. Het voorbeeld van sommige Scandinavische landen wordt aangehaald waar slechts steekproefsgewijze outputcontrole achteraf plaatsvindt, maar met zeer hoge sancties bij niet voldoen aan de richtlijnen, die dan noodzakelijkerwijs eenvoudig en transparant moeten zijn.

Algemeen wordt beseft dat het essentieel is dat onderzoekers begrijpen waarom de verschillende maatregelen er zijn, dat zij inzien dat die fair zijn en dus bereid zullen zijn zich daaraan te houden. De grootste risicofactor is immers nog steeds het gedrag van de onderzoeker.

Het CBS dankt de afnemersraad voor de input en gedachtewisseling, en zal de verschillende overwegingen meenemen in de verdere besluitvorming.

3. Overige mededelingen

- De overgang naar het aangepaste tariefmodel per 1 januari j.l. is soepel verlopen. Er zijn opmerkelijk weinig vragen van gebruikers geweest. Tot nu toe hebben geen van de lopende projecten de wens aangegeven over te gaan op het nieuwe tariefmodel.
- Ten aanzien van de eerdere vraag uit de afnemersraad met betrekking tot een disclaimer wegens het niet publiek beschikbaar zijn van data, waaraan behoefte bestaat bij publicaties in wetenschappelijke tijdschriften, is een formulering vastgesteld. Deze is te vinden via een link op de homepage, en zal vanaf nu ook in alle nieuwe documentatierapporten worden opgenomen. Reacties van gebruikers geven aan dat hiernaast ook behoefte is aan compacte informatie hierover die onderzoekers aan de redactie van wetenschappelijke tijdschriften kunnen meesturen bij aanbieden van hun publicatie. CvB zal al naar behoefte zorgen voor een document hiervoor.
- Stand van zaken WIKI: het betreffende softwarepakket is in de RA omgeving geïnstalleerd. Recent is een achttal externe onderzoekers uitgenodigd om deel te nemen aan de pilot die in

april start om mee te denken over de vormgeving van de WIKI. Streefdatum voor openstelling voor alle onderzoekers is 1 september 2015.

- Toegang tot actuele, ruwe data: gewoonlijk worden externe registerbestanden eerst binnen het CBS onderzocht op betrouwbaarheid, waar nodig gaafgemaakt en geïmputeerd etc, en gebruikt voor publicaties door het CBS alvorens zij voor onderzoek door externe partijen worden vrijgegeven. Dit gaat ten koste van de actualiteit. Binnen het CBS is een ontwikkeling gaande in de richting van sneller beschikbaar stellen van dergelijke bestanden met een nog min of meer 'ruw' karakter. Als pilot zullen binnenkort beschikbaar komen actuele versies van de BAG (basisregistratie gebouwen) en de BRT (basisregistratie topografie). Het voornemen om ook de Polisadministratie in ruwe vorm beschikbaar te stellen is ingehaald door een aanzienlijke versnelling van het productieproces van het reguliere polisbestand, dat binnenkort op maandbasis met vertraging van slechts T+3 beschikbaar kan worden gesteld.
- Ruben Dood geeft een kort overzicht geven van de ontwikkeling van het gebruik van microdata in 2014. Het aantal van 103 nieuw gestarte projecten ligt iets lager dan voorgaande jaren, maar het totaal van 321 op enig moment aantal actieve projecten is hoger dan voorheen, hetgeen erop wijst dat projecten complexer worden en met name langere looptijden kennen. Ook in andere opzichten is het gebruik van microdata onverminderd hoog of groeiende: er waren 871 actieve onderzoekers waarvan 127 nieuw geregistreerd; 114 RA pc's waarvan een tiental in het buitenland; 807 outputs en 726 on-site reserveringen; en ook het aantal instellingen dat van CBS microdata gebruik maakt neemt nog steeds toe.
- Op 9 april (de dag voor de vergadering van de afnemersraad) heeft een geslaagde gebruikersmiddag plaatsgevonden met als thema 'Onderwijs'. Er waren ruim 100 externe deelnemers, 12 lezingen van binnen en buiten CBS in 3 parallele sessies.
- In de academische wereld zijn vanuit KNAW verkenningen gaande ten aanzien van een mogelijke toekomstige Nationale Data Infrastructuur voor de Sociale Wetenschappen. Het CBS participeert in de consultaties hiervoor, en ambieert een rol hierin op basis van de reeds (bijvoorbeeld binnen het SSB) beschikbare microdata en de aanwezige infrastructuur waarin daartoe op een veilige manier toegang kan worden verleend. Diverse gebruikers van onze microdata ondersteunen deze ambitie. Een belangrijk aspect zou tevens zijn het vinden van een mogelijkheid om de CBS microdata voor universiteiten in financiële zin gemakkelijker toegankelijk te maken, daar momenteel het budget hiervoor dikwijls een beperkende factor is. Op verzoek van de afnemersraad komt dit punt terug op de volgende vergadering.

4. Actiepunten vorige vergadering

- *Ruben Dood neemt met enkele externe instellingen contact op om te helpen voorkomen dat onderzoekers opnieuw met toestemmingsaanvragen en eventueel kosten worden geconfronteerd bij een administratieve doorstart van hun project onder de nieuwe kostenstructuur.* Hierover heeft binnen het CBS overleg plaatsgevonden met betrokken collega's die de contacten met die externe instellingen onderhouden. Omdat de toestemmingen van die instellingen betrekking hebben op het onderzoeksproject in inhoudelijke zin en niet op de wijze waarop CvB dat in administratieve in één of meer RA projecten faciliteert is de conclusie dat het niet noodzakelijk is de externe instellingen met deze kwestie te belasten. Overigens is in de eerste maanden van 2015 gebleken dat er geen behoefte bij onderzoekers bestaat om projecten om te zetten. Voor projecten die vóór 1-1-2015 zijn gestart en die per 1-1-2017 nog actief zullen zijn gaat dit in ieder geval wel spelen.
- *CvB zorgt op korte termijn voor ontsluiting van een overzicht van bestandsonderwerpen en hun samenhang met de huidige bestandsnamen ten behoeve van de nieuwe tariefstructuur.* Dit overzicht is aan alle onderzoekers toegezonden als bijlage bij de nieuwsbrief van december 2014.
- *Ruben Dood gaat na of het mogelijk is tweemaal per jaar facturen te verzenden, de laatste uiterlijk 30-11 over de periode t/m 31-10.* Het huidige factureringsproces staat dit laatste gezien de doorlooptijden helaas niet toe. Het proces is momenteel in herziening, en daarbij kan ook gekeken worden naar gewenste/haalbare facturatiemomenten. Ook de wens tot toezenden van facturen direct na afloop van een project kan voorlopig slechts beperkt

gehonoreerd worden. Tot die tijd blijven er drie factuurmomenten, na afloop van Q1+Q2 samen, Q3, en Q4.

5. Rondvraag en sluiting

Michiel van den Hauten (MinSZW) heeft laten weten dat hij de afnemersraad gaat verlaten in verband met overstap naar een functie bij een ander departement. De voorzitter spreekt namens de raad haar dank uit jegens Michiel voor zijn bijdragen aan de afnemersraad de afgelopen jaren en wenst hem veel succes in zijn nieuwe functie. Voorzitter en CvB zullen zich beraden op een opvolger.

Statistische beveiliging in brede zin

Binnen het CBS wordt momenteel nagedacht over de vraag of de statistische beveiliging rond de microdatafaciliteit aanpassing behoeft aan een veranderende buitenwereld, en zo ja hoe dat op een verantwoorde en toekomstbestendige wijze kan plaatsvinden. Wij zouden voor deze discussie graag input van de afnemersraad ontvangen.

De noodzaak tot maatregelen die de vertrouwelijkheid van de binnen het CBS aanwezige microdata moeten waarborgen is ingegeven door het feit dat het CBS zijn hoofdtaak, het maken van betrouwbare statistieken, slechts kan uitvoeren indien berichtgevers bereid zijn en blijven hun gegevens zonder voorbehoud aan het CBS te leveren, en daarvoor is de vertrouwelijkheid een essentiële voorwaarde. In formele zin is dit neergelegd in de CBS-wet, Art. 37 en 41.1:

Artikel 37

1. De door de directeur-generaal in het kader van de uitoefening van de taken ter uitvoering van deze wet ontvangen gegevens worden uitsluitend gebruikt voor statistische doeleinden.

2. De in het eerste lid bedoelde gegevens worden niet verstrekt aan anderen dan degenen die belast zijn met de uitvoering van de taak van het CBS.

3. De in het eerste lid bedoelde gegevens worden slechts zodanig openbaar gemaakt dat daaraan geen herkenbare gegevens over een afzonderlijk persoon, huishouden, onderneming of instelling kunnen worden ontleend, tenzij, ingeval het gegevens met betrekking tot een onderneming of instelling betreft, er een gegronde reden is om aan te nemen dat bij de betrokken onderneming of instelling geen bedenkingen bestaan tegen de openbaarmaking.

Artikel 41

1. In afwijking van artikel 37 kan de directeur-generaal op verzoek, ten behoeve van statistisch of wetenschappelijk onderzoek, een verzameling van gegevens met betrekking tot het gebruik waarvan passende maatregelen zijn genomen om herkenning van afzonderlijke personen, huishoudens, ondernemingen of instellingen te voorkomen, verstrekken aan een dienst, organisatie of instelling als bedoeld in het tweede lid, dan wel daartoe toegang verlenen.

De kernvraag is hoe het begrip 'passende maatregelen' uit Art. 41.1 vertaald dient te worden naar de praktijk. Momenteel omvatten deze maatregelen de volgende onderdelen:

- a. Toestemming voor de instelling door de DG al dan niet na machtiging door de CCS.
- b. Toestemming voor het project door de DG.
- c. Projectovereenkomst waarin een aantal zaken rond vertrouwelijkheid etc zijn vastgelegd.
- d. Onderzoekers dienen een geheimhoudingsverklaring te tekenen.
- e. RA pc's dienen geplaatst te zijn in een aparte, afsluitbare ruimte.
- f. RA pc's worden softwarematig (Citrix) 'ontkoppeld' van het reguliere netwerk.
- g. Onderzoekers loggen persoonlijk in na een biometrische controle (vingerafdruk).
- h. Outputs worden door medewerkers van het CBS eerst gecontroleerd op onthullingsrisico.

Passende maatregelen dienen in ieder geval een voldoende (dat wil zeggen zeer hoge) garantie te bieden qua statistische beveiliging, en daarnaast liefst zo goed mogelijk aan te sluiten bij de bedrijfsprocessen en belevingswereld van de gebruikers zodat die zich op een natuurlijke wijze aan de regels zullen willen houden. Veiligheid wordt bepaald door het totaal van maatregelen, wellicht kunnen sommige aspecten iets lossier worden georganiseerd indien andere zeer goed geborgd zijn. Relevante vragen zijn daarom:

- a. Welke van genoemde maatregelen geven in het licht van uw bedrijfsproces de meeste verstoring en zouden als eerste gezien moeten worden?
- b. Welke van genoemde maatregelen zouden wellicht verlicht kunnen worden (en waarom?) zonder de veiligheid aan te tasten?
- c. Ziet u vanuit uw bedrijfsproces wellicht andere maatregelen die een of meer van bovengenoemde overbodig zouden kunnen maken?